

УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСАМА
НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У
СУДОВИМА И ТУЖИЛАШТВИМА У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Београд, 2019. година

УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСАМА НАЦИОНАЛНИХ
МАЊИНА У СУДОВИМА И ТУЖИЛАШТВИМА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Аутори:

Предраг Дејановић
Дуња Полети Ћосић

Уреднице:

Милица Родић, саветница за питања националних мањина, Мисија ОЕБС-а у Србији
Ивана Рамадановић, правна саветница, Мисија ОЕБС-а у Србији
Дина Добрковић, правна саветница, Мисија ОЕБС-а у Србији

Дизајн и прелом:

Милица Дервишевић

Штампа:

Jovšić Printing Centar doo

Тираж:

300 примерака

август, 2020. године

ISBN 978-86-6383-096-7

Израду и штампање ове студије помогла је Мисија ОЕБС-а у Србији.

Напомена: Ставови изречени у студији припадају искључиво ауторима и не представљају нужно званични став Мисије ОЕБС-а у Србији.

Садржај

УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСАМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У СУДОВИМА И ТУЖИЛАШТВИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	5
УВОДНА РАЗМАТРАЊА.....	5
МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА.....	6
НОРМАТИВНА АНАЛИЗА.....	8
ВОЂЕЊЕ ПОСТУПКА НА ЈЕЗИКУ И ПИСМУ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ	8
ПРАВО ПРИПАДНИКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА ДА У ПОСТУПКУ КОРИСТЕ МАТЕРЊИ ЈЕЗИК И ПИСМО.....	11
ТЕРЕНСКО ИСТРАЖИВАЊЕ	13
ОСНОВНИ СУДОВИ	15
ВИШИ СУДОВИ	23
ПРЕКРШАЈНИ СУДОВИ	26
ОЦЕНА БРОЈА ДОСТУПНИХ СУДСКИХ ТУМАЧА У СУДОВИМА	31
ОЦЕНА РАСПОЛОЖИВИХ СРЕДСТАВА У СУДОВИМА	32
ОСНОВНА ЈАВНА ТУЖИЛАШТВА.....	32
ВИША ЈАВНА ТУЖИЛАШТВА	37
ОЦЕНА БРОЈА ДОСТУПНИХ СУДСКИХ ТУМАЧА У ЈАВНИМ ТУЖИЛАШТВИМА	41
ОЦЕНА РАСПОЛОЖИВИХ СРЕДСТАВА У ЈАВНИМ ТУЖИЛАШТВИМА	41
МАТЕРЊИ ЈЕЗИК НОСИЛАЦА ПРАВОСУДНИХ ФУНКЦИЈА	42
ПРАВНА ТЕРМИНОЛОГИЈА НА ЈЕЗИКУ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ.....	44
ПРЕВОЂЕЊЕ ПРОПИСА НА ЈЕЗИК НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ	45
СТИЦАЊЕ ЗНАЊА ПРАВНЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ НА ЈЕЗИКУ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ.....	45
ПРЕВОДИЛАЦ ЗА ЈЕЗИК НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ.....	50
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА И ПРЕПОРУКЕ	52

УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСАМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У СУДОВИМА И ТУЖИЛАШТВИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Државе треба да омогуће да лица - припадници националних мањина, кад учествују у институцијама пред судовима, то чине на језику који разумеју, пре свега на свом језику, и у окружењу који поштује њихов идентитет („Препоруке из Граца о приступу правди и националне мањине“ – Високи комесар за националне мањине – Организације за европску безбедност и сарадњу, препорука бр. 3).

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Студија која се налази пред вама настала је на основу истраживања реализованог у оквиру пројекта Мисије ОЕБС-а у Србији. Главни предмет интересовања је употреба језика и писама националних мањина пред правосудним органима на територији Републике Србије. Подстицај за рад на теми проистекао је из препорука изнетих у документу Високог комесара ОЕБС-а за националне мањине, који се односи на приступ правди и националне мањине.¹

У **препоруци број 3** наводи се да је неопходно да припадници националних мањина пред правосудним органима и другим институцијама које се баве људским правима учествују у поступцима на језику који разумеју, а по могућности на њиховом језику, и то у окружењу које поштује њихов идентитет, и да би државе требало да се постарају да то омогуће.² На основу ове препоруке осмишљено је истраживање са циљем да се утврди стање на терену.

1 „Препоруке из Граца о приступу правди и националне мањине“ / “The Graz Recommendations on Access to Justice and National Minorities” <https://www.osce.org/hcnm/graz-recommendations?download=true>

2 “States should ensure that when persons belonging to national minorities engage with judicial and national human rights institutions and take part in proceedings, they are able to do so in a language they understand, and preferably in their language, as well as in an environment that is respectful of their identity.” The Graz Recommendations on Access to Justice and National Minorities, 2017, страна 9 <https://www.osce.org/hcnm/graz-recommendations?download=true>

С обзиром на то да степен примене наведене препоруке зависи од људи који право примењују, судија и запослених у судовима, препозната је важност тога да они који знају и говоре језик националне мањине у исто време познају и одговарајућу стручну правну терминологију. Да би се утврдио начин стицања знања правне терминологије на језицима националних мањина запослених у судовима и тужилаштвима, прикупљени су подаци са правних факултета како би се утврдило да ли су у њихов наставни програм укључени посебни програми за стицање знања из стручне правне терминологије на језицима националних мањина.

Препорука број 4 усмерена је на улогу државе у обезбеђивању правне помоћи националним мањинама на начин који узима у обзир препреке са којима се припадници ових група суочавају у приступу правди.³ У образложењу ове препоруке стоји да је онима који припадају националним мањинама, а који су социо-економски маргинализовани или имају ограничено знање званичног језика, потребна помоћ јер може да се деси да не знају или не разумеју своја права, закон, поступак или језик суда.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Приликом израде студије комбинована су три методолошка приступа: нормативна анализа законодавног оквира, квантитативно истраживање спроведено у државним органима и деск анализа програма појединих приватних и државних правних факултета.

Нормативна анализа спроведена је у циљу систематског утврђивања и поређења законодавних прописа којима се на територији Републике Србије регулише коришћење језика и писама националних мањина. Правна анализа обухватила је проучавање уставних, правосудно-организационих, и посебно, процесноправних правила која уређују материју службене употребе језика и писама националних мањина.

Квантитативно истраживање спроведено је ради утврђивања како се правни оквир примењује у пракси у основним, вишим и прекршајним судовима, те основним и вишим јавним тужилаштвима. Циљ истраживања је био да се утврди заступљеност језика националних мањина у правним поступцима и да се испитају људски и финансијски капацитети судова и тужилаштава који омогућавају спровођење

3 “States should make legal assistance available to national minorities in a way that addresses the obstacles they face in accessing justice.” *Ibidem*.

Закон о службеној употреби језика и писама. Посматрани период је покривао последње три године (од 2016. до 2018. године).

Компаративном анализом *Закон о седнишћима и погручјима судова и јавних тужилаштва* и статута јединица локалних самоуправа у којима су језици националних мањина у службеној употреби, утврђен је број од 81 правосудног органа у којима су језици и писма националних мањина у службеној употреби.

Израђена су три различита упитника прилагођена различитим поступцима и радњама који се у оквиру ових државних органа спроводе. Сви инструменти за прикупљање података су имали општи део о самом правосудном органу, део о вођењу поступака на језику националних мањина, део о коришћењу језика националних мањина у поступцима, део који се односио на људске капацитете суда и део који се тичао материјално-финансијских средстава. Упитници су прослеђени електронском поштом, а исти канал комуникације је коришћен и за прикупљање попуњених упитника. Поседну захвалност на изради студије дугујемо Управи Врховног касационог суда и канцеларији Републичког јавног тужиоца који су послали упитнике о службеној употреби језика и писама националних мањина. Захваљујемо се и свим судовима и тужилаштвима који су одговорили на упитнике.

Деск анализом су мапирани приватни и државни факултети на којима се образују правни кадрови. У првом кораку је утврђено да на територији Републике Србије има укупно шест државних и 10 приватних акредитованих високошколских установа на којима се изучава право, а затим је детаљном анализом њихових програма, који су доступни на интернет страницама факултета, испитивано да ли својим студентима пружају могућност да уче стручну правну терминологију на неком од језика националних мањина.

НОРМАТИВНА АНАЛИЗА

Службена употреба језика и писма се остварује (пored осталог) вођењем судског поступка у целини на језику и писму националне мањине и коришћењем, односно употребом језика и писма националне мањине, када се у току поступка користи преводац за неки од мањинских језика.

ВОЂЕЊЕ ПОСТУПКА НА ЈЕЗИКУ И ПИСМУ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

Устав Републике Србије јемчи посебну заштиту националним мањинама ради остваривања потпуне равноправности и очувања њиховог културног идентитета. Такође, припадницима националних мањина гарантује се право на очување посебности које се, између осталог, остварује коришћењем свог језика и писма, а у срединама где припадници мањина чине значајнију популацију правосудни органи, у које спадају и судови и јавна тужилаштва, воде поступак и на њиховом језику.⁴

Језик и писмо који су у службеној употреби представљају средство комуникације на којем учесници у поступку предузимају, усмено и писмено, процесноправне радње. Службени језик представља језик на коме орган поступка саставља своје одлуке, којим се изражавају чињенице, на којем се изражава право садржано у прописима и на којем се врши тумачење и примена права.

У Републици Србији је у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо. Право Републике Србије предвиђа да и други језици и писма могу бити у службеној употреби. У те друге језике и писма искључиво спадају језици и писма националних мањина.

„На подручјима Републике Србије на којима живе припадници националних мањина у службеној употреби су, истовремено са српским језиком, и језици и писма националних мањина.“⁵

„На територији јединице локалне самоуправе где традиционално живе припадници националних мањина, њихов језик и писмо може бити у равнојравној службеној употреби.“⁶

4 Чл. 14. и 79. Устава Републике Србије.

5 Чл. 1. ст. 3. Закона о службеној употреби језика и писма (даље: ЗСУЈП).

6 Чл. 11. ст. 1. ЗСУЈП.

Да ли ће поред српског језика и језик националне мањине стећи статус службеног језика зависи од законом прописаних критеријума:

- (1) Територијалног: територијални критеријум, на који упућује члан 79. Устава – *средине у којима њрипадници националних мањина чине значајнију њојулацију*⁷ - везује се за територију јединице локалне самоуправе (ЈЛС).
- (2) Нумеричко-персоналног: право Републике Србије тражи и остварење критеријума који се односи на број припадника националне мањине који живе на територији јединице локалне самоуправе, а који се изражава кроз уставну формулацију *значајнија њојулација*.
- (3) Временског: чињеница живљења на одређеној територији треба да има таква обележја да се може квалификовати као *традиционално живљење на одређеној њериторији*,⁸ што упућује на живљење на одређеној територији у једном дужем временском периоду.

Испуњење ових критеријума не значи и обавезно увођење језика националне мањине у службену употребу. Ради се о правној могућности. Језици и писма националних мањина могу се прогласити као обавезни у службеној употреби на територији локалне самоуправе и ако припадници националних мањина чине мање од 15% становништва, уколико је реч о територији на којој традиционално живе припадници националних мањина. Другим речима, када није испуњен праг од 15% одлука је препуштена самој општини. Насупрот томе, Закон о службеној употреби језика и писама (ЗСУЈП) предвиђа обавезно увођење језика националне мањине у службену употребу у ЈЛС уколико проценат припадника националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва.⁹

Уколико је на подручју органа поступка (суда или јавног тужилаштва) у службеној употреби језик неке националне мањине, припадници те мањине, кад су странке у поступку, имају право да се поступак води на њиховом језику ако имају пребивалиште на подручју органа поступка.

7 Терминолошко одређење „значајнија популација“ остаје нејасно јер није прецизирано.

8 Термин „традиционално живљење на одређеној територији“ такође услед непрецизности остаје нејасан и подложен различитим тумачењима.

9 *Ибидем*.

Законска дужност органа поступка да по захтеву странке води поступак на језику странке предвиђена је код једностраначких поступака. Примери једностраначког грађанског поступка су ванпарнични поступци у статусним стварима, као што је поступак лишења пословне способности, утврђивање времена и места рођења физичког лица, давање дозволе за ступање у брак, давање дозволе за стицање пунолетства.

Код двостраначких и вишестраначких поступака потребно је да се странке чији језици нису исти споразумеју о језику на којем ће се водити поступак. Овај захтев у значајној мери ограничава опсег практичне могућности да се поступак води на језику националне мањине. Двостраначки поступци представљају правило и доминантну карактеристику судских поступака, а основано се може претпоставити да ће се у пракси сасвим ретко постизати сагласност странака о језику поступка. Уколико се странке не споразумеју о језику поступка, суд одлучује на ком језику ће се поступак водити. Судско одређивање језика поступка не мора нужно да резултира у вођењу поступка на српском језику. На ово имплицитно упућује и одредба из члана 12. ЗСУЈП: *осим ако једна од странака захтева да се посудицак води на српском језику*. Оваквом законском формулацијом се заправо оставља простор руководиоцу поступка да одлучи о језику поступка руководећи се основним процесним начелима, сагледавајући све чињенице и околности конкретног поступка, нарочито оне које се тичу странака (знање језика), а не да се, услед одсуства сагласности странака о језику поступка, суд по аутоматизму одлучи за српски језик као језик поступка.

На крају овог дела, изнели бисмо и неколико опсервација у вези са чланом 14. став 1. ЗСУЈП којим је прописано: *Записник и одлуке у првостепенном посудицаку, и у вези са њим посудицаком, израђују се као аутентични текстови, на српском и на језику националне мањине, ако је на језику националне мањине вођен посудицак*. Из цитиране законске формулације следи да се записници и одлуке у првостепенном поступку (нпр. записник о главном претресу, пресуде и решења којим се окончава поступак и др.) увек израђују и на српском језику, чак и кад је првостепени поступак вођен на језику националне мањине.

Другостепени поступак се увек води на српском језику. Не постоји правна могућност да службени језик другостепеног поступка буде језик националне мањине на чијем подручју је језик националне мањине у службеној употреби.

ПРАВО ПРИПАДНИКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА ДА У ПОСТУПКУ КОРИСТЕ СВОЈ ЈЕЗИК И ПИСМО

Када се поступак не води на језику странке или другог учесника у поступку они имају право да у поступку користе свој језик. Право коришћења свог језика обухвата конкретно следећа права:

- а) Да користе свој језик и писмо у поступку;
- б) Да на свом језику подносе молбе, жалбе, тужбе, предлоге, представке и друге поднеске;
- в) Да им се, **на њихов захтев**, на њиховом језику достављају отправци решења, пресуда и других аката којим се решава о њиховим правима и обавезама, сведочанства, уверења, потврде и друга писмена;
- г) Да им се, **на њихов захтев**, записник или поједини делови записника преведу на језик националне мањине.

То значи да ће се странкама и другим учесницима у поступку, кад се утврди да не разумеју језик поступка, обезбедити из буџетских средстава превођење онога што они или други износе, и превођење исправа и другог писаног доказног материјала.

Право коришћења свог језика у поступку има свако лице. Иако Устав¹⁰ и ЗСУЈП¹¹ садрже формулацију којом се право коришћења свог језика гарантује само особама о чијим се правима или обавезама решава, процесни закони право да користе свој језик у поступку дају странкама и свим другим учесницима у поступку, дакле и сведоцима, вештацима и свим другим лицима која могу имати одређену процесну улогу.

Када су у питању странке, оне ће имати право да користе свој језик када њихов језик није у службеној употреби код органа поступка, или ако језик странке није утврђен као језик поступка. До тога ће доћи у двостраначким и вишестраначким поступцима, када странке, чији језици нису исти, не постигну сагласност око језика поступка, или орган поступка не усвоји захтев странке у смислу члана 12. ЗСУЈП.

10 Члан 199.

11 Члан 6.

Иако се другостепени поступак увек води на српском језику, странкама се гарантује превођење одлука, записника, поднесака, исправа и других писмена. Како се одредбом којом је ово право гарантовано прецизира да се превођење врши на језик, односно језике на којима је вођен првостепени поступак, права странака, припадника националне мањине, на коришћење свог језика у другостепеном поступку условљена су претходним вођењем првостепеног поступка на језику националне мањине. Ова посебна права припадника националних мањина не простиру се на случајеве вођења кривичних поступака у трећем степену или у поступцима по ванредним правним лековима.

Реализацију права на превођење процесни закони везују за чињеницу да ли странка или други учесник у поступку зна или разуме језик поступка.¹²

Ако странка не изјави да зна језик њој/њоме и да се одриче њена на њ превођење (у кривичном поступку) односно ако странка или други учесник њој/њоме не разуме језик њој/њоме и захтева њ превођење (у парничном поступку), руководилац поступка ће одредити превођење, односно поставити преводиоца.

Службено лице које води поступак дужно је да упозна странку који су језици у службеној употреби на подручју органа пред којим се води поступак и да затражи од странке да се изјасни на ком ће се језику водити поступак. Начин утврђивања језика поступка и утврђен језик поступка морају да се назначе у записнику.

Ако странка и други учесник у поступку зна језик поступка неће се отворити питање остваривања права на коришћење матерњег језика, и неће постојати дужност руководиоца органа да странку поучава о праву на превођење ради постављања преводиоца. Европска повеља о регионалним или мањинским језицима, коју је Србија ратификовала, не гарантује безусловно коришћење мањинских језика. У сваком конкретном случају руководилац поступка треба да утврди *да ли се уједно*

12 Уважавајући Повељу о регионалним или мањинским језицима према којој поједини језици уживају посебну заштиту у Републици Србији, поштујући законске одредбе којима се уређује материја права употребе матерњег језика и писма, важно је указати на степен разлике између српског као службеног и језика националних мањина. Наиме, неопходно је увести дистинкцију у језицима чији су лингвистички корени посве другачији од српског (албански, мађарски, румунски, ромски), од језика који спадају у групу словенских језика (русински, словачки) од језика који су настали након распада Југославије (босански, хрватски, црногорски), у контексту разумевања српског као службеног језика. Законска одредба којом се уређује материја употребе језика националних мањина у судовима, а којом се указује на право да језик поступка буде језик који странка **разуме**, неретко се тумачи као императив да језик поступка мора уједно да буде језик националне мањине. Овакво тумачење се у пракси понекад злоупотребљава када је реч о језицима који спадају у групу јужнословенских језика, а који су до 1990-их били именовани као српско-хрватски језик.

мањинској језика не може смањити ометањем ваљаној сировођења њосиуика. Шта се сматра ометањем ваљаној сировођења њосиуика треба процењивати у сваком конкретном случају.¹³

Ипак, ако право коришћења матерњег језика у поступку сместимо у раван делотворног остварења процесних функција странака и других учесника у поступку, то се онда доиста може поставити питање да ли руководилац поступка треба да странци или другом учеснику поступка омогући да користи свој језик, чак и ако зна језик поступка, управо из разлога делотворнијег остварења своје процесне функције. У једној од својих пресуда Европски суд за људска права је истакао: *Чињеница да окривљени њоседује основно знање језика њосиуика, или њак некој ѡрећеј језика на који је ѡревођење ѡренуѡно досиуѡно, не би сама за себе ѡребало да сѡречи ѡјединца од сѡицања користи од ѡревођења на језик који довољно добро разуме, како би у ѡѡиуносѡи остварио своје ѡраво одбране.*¹⁴

ТЕРЕНСКО ИСТРАЖИВАЊЕ

У циљу утврђивања примене описаних прописа, прикупљени су подаци са терена путем упитника за правосудне органе. Кроз три упитника формулисаних тако да одговарају процесним радњама које се спроводе у основним и вишим судовима, прекршајним судовима и основним и вишим тужилаштвима, прикупљени су подаци о вођењу поступка на језицима и писмима националних мањина, о коришћењу језика и писама националних мањина у поступку, и подаци важни за целовито разматрање питања службене употребе језика и писама националних мањина.

Зарад формирања узорка било је неопходно установити у којим судовима и тужилаштвима је могуће водити поступке на језицима националних мањина. У вези са утврђивањем језика и писама националних мањина који су у службеној употреби у суду и јавном тужилаштву, суштински је било важно питање: *како ѡреѡириѡи оне језике и ѡисма националних мањина који су уведени на делу ѡерѡиѡорије јединице локалне самоуѡраве (ЈЛС) (насељеном месѡу и месној заједници)? Да ли се ови језици имају ѡреѡириѡи као језици у службеној уѡѡиреди у суду и јавном ѡужилашѡѡву? Да ли се ѡосиуѡици ѡред судовима, у контексѡу члана 12. ЗСУП, моѡу водѡиѡи на*

13 Република Србија је приликом предаје ратификационог инструмента за Европску повељу о регионалним или мањинским језицима изјавила да ће се за албански, босански, бугарски, мађарски, ромски, румунски, русински, словачки, украјински и хрватски језик применити одредбе члана 9. Европске повеље.

14 Визирда против Словеније.

језицима националних мањина који имају *статус* службеној језика у насељеном месту или месној заједници? Увођење језика и писама националних мањина на делу територије јединице локалне самоуправе има свој основ у члану 11. став 5. ЗСУЈП. Језик националне мањине уводи се у службену употребу у насељеним местима у ЈЛС у којима проценат одређене националне мањине у укупном броју становника на територији насељеног места достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва.

Ако је суд образован за више општина поступак се може водити на језицима националних мањина који су у службеној употреби у тим општинама и то за странке у поступку – припаднике националних мањина који имају пребивалиште у општини у којој је у службеној употреби језик националне мањине.

Судови и јавна тужилаштва који су узорковани су они који обухватају ЈЛС на чијој је целој територији језик и писмо националне мањине у службеној употреби.

Који су језици и писма националних мањина у службеној употреби у суду и јавном тужилаштву утврдили смо увидом у одредбе Закона о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштва и у статуте ЈЛС. Утврђено је да постоји укупно 81 правосудни орган у ком је, поред српског језика, језик и писмо националне мањине у службеној употреби. У табели 1 дат је преглед планираног и реализованог узорка, а детаљан списак изабраних судова и тужилаштва изложен је у оквиру саме анализе тог државног органа.

Табела 1

Правосудни орган	Планиран узорак	Реализовани узорак
Основни судови	20	18
Виши судови	12	12
Прекршајни судови	18	17
Основна јавна тужилаштва	19	15
Виша јавна тужилаштва	12	11

На интернет страницама ЈЛС, судова и јавних тужилаштава нису доступни подаци о томе који језици су у службеној употреби на територији ЈЛС. Стога смо у циљу формирања узорка морали да приступимо сваком појединачном статуту, те да извршимо увид у овај општи акт.

ОСНОВНИ СУДОВИ

Од укупно 20 основних судова за које је установљено да представљају правосудне органе у којима је поред српског у службеној употреби још неки језик и писмо националне мањине, 18 је одговорило на послат упитник.

Судови су замољени да наброје који језици су код њих у службеној употреби. У табели 2 дати су језици који су у службеној употреби и одговори које су судови доставили.

Табела 2		
Седиште суда	Језици у службеној употреби у суду	Одговори судова
Основни суд у Бачкој Паланци	мађарски и словачки	словачки
Основни суд у Бечеју	мађарски	мађарски
Основни суд у Бујановцу	албански	албански
Основни суд у Врбасу	мађарски и русински	без одговора
Основни суд у Вршцу	мађарски, румунски, чешки, словачки и македонски	без одговора
Основни суд у Димитровграду	бугарски	бугарски
Основни суд у Зрењанину	мађарски, румунски и словачки	мађарски, румунски и словачки
Основни суд у Кикинди	мађарски	мађарски

Седиште суда	Језици у службеној употреби у суду	Одговори судова
Основни суд у Лебану	албански	нема других језика у службеној употреби
Основни суд у Новом Пазару	босански	босански
Основни суд у Новом Саду	мађарски, русински и словачки	мађарски
Основни суд у Панчеву	мађарски, словачки и румунски	мађарски, румунски, бугарски, македонски и словачки
Основни суд у Пријепољу	босански	босански
Основни суд у Сенти	мађарски	мађарски
Основни суд у Сјеници	босански	без одговора
Основни суд у Смедереву	мађарски и румунски	нема других језика у службеној употреби
Основни суд у Сомбору	мађарски и словачки	мађарски, хрватски и словачки
Основни суд у Суботици	мађарски, словачки, русински, црногорски и хрватски	мађарски, словачки, русински, црногорски и хрватски
Основни суд у Сурдулици	бугарски	без одговора
Основни суд у Шиду	словачки и русински	словачки и русински

Од укупно 18 судова који су одговорили на упитник, њих 10 је исправно навело језике који се налазе у службеној употреби на територији општина које тај суд покрива, што износи 56%. Из података добијених од правосудних органа евидентно је да су поједини као језике и писма националних мањина у службеној употреби третирали и оне језике и писма националних мањина који су уведени као службени у насељеном месту или месној заједници једне локалне самоуправе.

Број поднетих захтева за вођење првостепених поступака на језицима националних мањина

Иако је језик једне или више националних мањина у службеној употреби у одређеном суду, њихово коришћење у пракси доста је разнолико. Подаци о броју поднетих захтева за вођење првостепених поступака на језицима националних мањина садржани су у табели број 3.

Табела 3			
Основни суд	2016	2017	2018
Бечеј	1	0	0
Димитровград	1	0	0
Нови Сад	20	23	22
Суботица	0	131	70
Нови Пазар	2	2	3
Укупно	24	156	95

Судови су дали различите одговоре у погледу овог питања. Тако на пример, основни суд у Пријепољу одговара да не располаже траженим податком, а суд у Сенти, који је касније навео да је било првостепених поступака вођених на језицима националних мањина, овде није навео да су захтеви поднети. Највећи број поднетих захтева за вођење поступака на језику националне мањине био је на подручју основног суда у Суботици. У сваком случају, оно што произилази из ових одговора јесте да не постоји уједначено нити систематско прикупљање података о броју поднетих захтева за вођење поступка на језику и писму националних мањина.

Број првостепених поступака вођених на језицима националних мањина

Табела 4

	2016	2017	2018
Бечеј	1	0	0
Нови Сад	20	23	22
Сента	0	2	0
Суботица	0	131	70
Нови Пазар	2	2	3
Укупно	23	158	95

Само пет основних судова дало је одговор да је коришћено право на вођење првостепених поступака на језицима националних мањина. Број вођених поступака је био највећи у 2017. години, а ЈЛС у којој је највише првостепених поступака вођено на језицима националних мањина била је Суботица.

Сви поступци у Бечеју, Новом Саду, Сенти и Суботици вођени су на мађарском језику, док су сви поступци у Новом Пазару вођени на босанском језику. Током посматране три године није било ниједног поступка вођеног на било ком другом језику и писму националне мањине.

Врсте поступака

Током година мењала се и врста поступака вођених на језицима националних мањина. Док су ванпарнични поступци били доминантни у 2016. години, следеће две године доминирали су парнични поступци.

Табела 5

	Врста поступка	2016	2017	2018
Бечеј	кривични	1		
	парнични			
	ванпарнични			
	извршни			
Нови Сад	кривични	1	1	1
	парнични	5	7	6
	ванпарнични	14	15	15
	извршни			
Сента	кривични		2	
	парнични			
	ванпарнични			
	извршни			
Суботица	кривични		30	2
	парнични		101	68
	ванпарнични			
	извршни			
Нови Пазар	кривични	1	2	2
	парнични	1		1
	ванпарнични			
	извршни			
Укупно		23	158	95

Број првостепених поступака у којима су коришћени језици националних мањина

Шест основних судова је навело да не располаже податком о томе у колико првостепених поступака је ангажован судски тумач – преводац за све језике националних мањина, што значајно отежава упоређивање података о коришћењу језика и писама националних мањина у основним судовима у Републици Србији, али и указује на недостатак у прикупљању података. Осам судова одговорило је да су коришћене услуге судског тумача.

Табела 6

	2016	2017	2018
Бечеј	94	89	97
Димитровград	70	28	15
Кикинда	4	4	3
Сента	111	135	193
Сомбор	70	37	30
Лебане	2	0	1
Суботица	0	131	70
Зрењанин	10	14	14
Укупно	361	438	423

Број судских поступака у којима су ангажовани судски тумачи кретао се између 361 и 438, у зависности од године која се посматра.

Оно што је упитно код ових података јесте исти број првостепених поступака који је суд у Суботици навео и код поступака који су вођени и код поступака у којима су коришћени језици националних мањина, што отвара питање да ли је препозната разлика између ова два начина остваривања права на службену употребу језика и писама националних мањина.

Број ангажованих судских тумача – преводаца

Три основна суда су одговорила да не воде евиденцију о броју судских тумача – преводаца који су ангажовани у поступцима. У осталим судовима, број ангажованих судских тумача за језике националних мањина је 2016. године износио 39, 2017. године 169, а 2018. године 112. Недостатак овакве евиденције отежава праћење стања на терену када је реч о праксама утемељеним на закону, а које су у вези са остваривањем гарантованих права грађана из мањинских заједница.

Капацитети основних судова

У табели испод представљени су одговори на питања о броју судија, судијских помоћника и записничара који познају правну терминологију на језицима националних мањина. Укупан број судија у 18 основних судова који су доставили одговоре на упитник је 306, укупан број судијских помоћника је 174, а укупан број записничара 298.

Табела 7

Језик	Судије чији је то матерњи језик	Судије које познају правну терминологију на том језику	Судијски помоћници који познају правну терминологију на том језику	Записничари који познају правну терминологију на том језику
албански	3	3	3	4
босански	1	25	12	9
бугарски	1	0	0	0
мађарски	17	14	1	12
македонски	0	0	0	0
румунски	2	0	0	0
русински	1	1	0	0
словачки	2	0	0	1
хрватски	2	0	1	0
црногорски	0	0	0	0

Језик	Судије чији је то матерњи језик	Судије које познају правну терминологију на том језику	Судијски помоћници који познају правну терминологију на том језику	Записничари који познају правну терминологију на том језику
чешки	0	0	0	0
Укупно	29	43	17	26
Процент од укупног броја судија који су одговорили на упитник	9,5	14	9,8	8,7

Процент судија, судијских помоћника и записничара који познају правну терминологију на језицима националних мањина се креће између 9% и 14%. Ипак, дате проценте би требало узети са резервом јер је одређени број основних судова навео да не поседује такве податке.

Средства утрошена на ангажовање судских тумача – преводаца су у 2016. години просечно износила 301.548 динара, у 2017. години 244.634 динара, а у 2018. години 255.379 динара.

Изузетно мали удео годишњег буџета одлази на услуге превођења. Ретки су судови у којима је утрошено више од 1% годишњег буџета на трошкове ангажовања судских тумача – преводаца.

ВИШИ СУДОВИ

Идентификовано је укупно 12 виших судова у којима је поред српског у службеној употреби неки од језика националних мањина. На послати упитник одговорило је свих 12 судова.

Од укупно 12 виших судова чак осам њих је на питање о језицима и писмима нетачно навело језике који се налазе у службеној употреби на територији општина које тај орган покрива. Половина, односно шест судова, изјаснило се да, осим српског језика, не постоје други језици који су у службеној употреби.

Табела 8

Седиште суда	Језици и писма у службеној употреби у суду	Одговори судова
Виши суд у Врању	албански и бугарски	нема других језика у службеној употреби
Виши суд у Зрењанину	мађарски, румунски и словачки	мађарски, румунски и словачки
Виши суд у Лесковцу	албански	нема других језика у службеној употреби
Виши суд у Новом Пазару	босански	босански
Виши суд у Новом Саду	словачки, русински и мађарски	словачки, русински и мађарски
Виши суд у Панчеву	мађарски, румунски, словачки, чешки и македонски	нема других језика у службеној употреби
Виши суд у Пироту	бугарски	нема других језика у службеној употреби
Виши суд у Смедереву	мађарски и румунски	нема других језика у службеној употреби
Виши суд у Сомбору	мађарски, русински и словачки	мађарски
Виши суд у Сремској Митровици	словачки и русински	словачки и русински

Седиште суда	Језици и писма у службеној употреби у суду	Одговори судова
Виши суд у Суботици	мађарски, словачки, русински, црногорски и хрватски	мађарски и хрватски
Виши суд у Ужицу	босански	нема других језика у службеној употреби

Број поднетих захтева за вођење првостепених поступака и број првостепених поступака вођених на језицима националних мањина

Пред вишим судовима није вођен ниједан поступак на језицима националних мањина, будући да, према достављеним подацима, током три посматране године није поднет ниједан захтев за вођење првостепеног поступка на језику националне мањине који је у службеној употреби. Једино се Виши суд у Новом Саду изјаснио да не располаже траженим податком.

Број првостепених поступака у којима су коришћени језици националних мањина

Укупно два суда, у Новом Саду и Зрењанину, навела су да не располажу податком у коликом броју првостепених поступака је ангажован судски тумач – преводилац за језике националних мањина.

Табела 9

Седиште суда	2016	2017	2018
Сомбор	10	19	33
Суботица	276	270	203
Ужице	1	0	0
Лесковац	1	1	1
Укупно	288	294	239

Највећи број првостепених поступака у којима су коришћени језици националних мањина је био у Суботици. У компаративном смислу, у 2018. години је број поступака

био нешто нижи у односу на претходни период.

Број ангажованих судских тумача – преводаца

Према подацима достављеним из виших судова може се установити да је 2016. и 2018. године било ангажовано седам судских тумача, док је 2017. године било ангажовано њих 13.

Капацитети виших судова

Број судија у вишим судовима износи 137, број судијских помоћника је 84, а број записничара 133.

Табела 10				
Језик	Судије чији је то матерњи језик	Судије које познају терминологију на том језику	Судијски помоћници који познају терминологију на том језику	Записничари који познају терминологију на том језику
босански	3	3	1	5
мађарски	1	1	1	1
Укупно	4	4	2	6
Процент од укупног броја	2,9	2,9	2,4	4,5

Као што се види из приложене табеле, ангажоване судије, судијски помоћници и записничари у овим правосудним органима познају једино мађарски и босански језик.

Средства утрошена на ангажовање судских тумача – преводаца су у 2016. години просечно износила 268.113 динара, у 2017. години 218.777 динара, а у 2018. години 225.672 динара.

Са изузетком Суботице, у којој је на ангажовање судских тумача утрошено између

1,2% и 1,6% укупних трошкова у зависности од године, у другим судовима су удели у укупним материјалним средствима изузетно мали.

ПРЕКРШАЈНИ СУДОВИ

Међу прекршајним судовима установљено је 18 оних у којима су поред српског у службеној употреби и језик и писмо националних мањина.

Само један прекршајни суд није одговорио на послат упитник, а одговори на питања о службеној употреби језика и писама националних мањина дати су у табели број 11.

Табела 11

Седиште суда	Језици и писма у службеној употреби	Одговори судова
Прекршајни суд у Бачкој Паланци	мађарски и словачки	словачки
Прекршајни суд у Бечеју	мађарски и русински	мађарски и русински
Прекршајни суд у Врању	албански и бугарски	албански и бугарски
Прекршајни суд у Вршцу	мађарски, румунски, словачки, чешки и македонски	мађарски, румунски, словачки, чешки и македонски
Прекршајни суд у Зрењанину	мађарски, румунски и словачки	мађарски, румунски и словачки
Прекршајни суд у Кикинди	мађарски	мађарски
Прекршајни суд у Лесковцу	албански	албански
Прекршајни суд у Новом Пазару	босански	нису одговорили на упитник
Прекршајни суд у Новом Саду	мађарски, русински и словачки	мађарски, румунски, русински, словачки и хрватски
Прекршајни суд у Панчеву	мађарски, румунски и словачки	нема других језика у службеној употреби

Седиште суда	Језици и писма у службеној употреби	Одговори судова
Прекршајни суд у Пироту	бугарски	нема других језика у службеној употреби
Прекршајни суд у Прешеву	албански	нема других језика у службеној употреби
Прекршајни суд у Пријепољу	босански	босански
Прекршајни суд у Сенти	мађарски	мађарски
Прекршајни суд у Сјеници	босански	босански
Прекршајни суд у Сомбору	мађарски, русински и словачки	мађарски, русински, словачки и хрватски
Прекршајни суд у Сремској Митровици	русински и словачки	русински и словачки
Прекршајни суд у Суботици	мађарски, словачки, русински, хрватски и црногорски	мађарски и хрватски

Од укупног броја прекршајних судова који су одговорили на упитник, на питање о језицима који су у службеној употреби, њих 10 је исправно навело језике који се налазе у службеној употреби на територији целих општина који тај орган покрива, што износи 59%.

Број поднетих захтева за вођење првостепених поступака и број првостепених поступака вођених на језицима националних мањина

Табела 12

	Захтеви			Вођени поступци		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Бачка Паланка	6	4	0	6	4	0
Бечеј	7	5	11	4	3	9
Кикинда				0	1	0
Нови Сад	3	2	2	3	2	2
Пријеполје				22	35	11
Сента	6	3	9	6	3	9
Суботица	2	2	2	2	2	2
Зрењанин	1	1	0	1	1	0
Укупно	25	17	24	44	51	33

У осам од 18 прекршајних судова коришћено је право на вођење првостепених поступака на језицима националних мањина. Број вођених поступака је био највећи у 2017. години, а суд у којем је највише првостепених поступака вођено на језицима националних мањина је Пријеполје.

Сви поступци вођени су на три језика: мађарском, словачком и босанском. Током посматране три године није било ниједног поступка вођеног на било ком другом језику националне мањине.

Табела 13

Језик	Седиште суда	2016	2017	2018
босански	Пријеполје	22	35	11
мађарски	Бечеј	4	3	9
	Кикинда	0	1	0
	Нови Сад	3	2	2
	Сента	6	3	9
	Суботица	2	2	2
	Зрењанин	1	1	0
словачки	Бачка Паланка	6	4	0
Укупно		44	51	33

Број првостепених поступака у којима су коришћени језици и писма националних мањина

Три суда су навела да не располажу податком о томе у колико поступака је ангажован судски тумач – преводилац за све језике националних мањина. Од судова који су одговорили, у шест су коришћене услуге судског тумача. Непостојање евиденција које би указале на праксу отежавају праћење прописа везаних за остварење права националних мањина.

Табела 14

Седиште суда	2016	2017	2018
Бечеј	4	3	9
Кикинда	0	1	0
Нови Сад	3	2	2
Пријеполје	22	35	11
Сента	5	0	6
Зрењанин	1	1	0
Укупно	35	42	28

Као и код основних судова, и у подацима добијеним од појединих прекршајних судова број вођених поступака и поступака у којима су се припадници националних мањина служили својим језиком је подударан, што отвара питање да ли је реч о различитим поступцима или су ова два различита права посматрана као једно.

Број ангажованих судских тумача – преводаца

Два суда су одговорила да не воде евиденцију о броју судских тумача – преводаца који су ангажовани. У осталим прекршајним судовима, број ангажованих судских тумача за језике националних мањина је 2016. и 2018. године износио осам, а 2017. године тај број био је девет.

Капацитети прекршајних судова

Број судија у прекршајним судовима износи 147, број судијских помоћника је 22, а број записничара 163. У табели испод представљени су одговори на питања у вези са бројем судија чији је матерњи језик и писмо у службеној употреби у суду, и одговори о томе колико судија, судијских помоћника и записничара познаје језике и писма националних мањина.

Табела 15

Језик	Судије чији је то матерњи језик	Судије које познају терминологију на том језику	Судијски помоћници који познају терминологију на том језику	Записничари који познају терминологију на том језику
албански	3	3	0	1
босански	3	2	0	3
бугарски	0	0	0	0
мађарски	8	8	0	14
македонски	0	0	0	0
румунски	0	0	0	0
русински	0	0	0	0

Језик	Судије чији је то матерњи језик	Судије које познају терминологију на том језику	Судијски помоћници који познају терминологију на том језику	Записничари који познају терминологију на том језику
словачки	1	1	0	1
хрватски	3	10	1	10
црногорски	0	0	0	0
чешки	0	0	0	0
Укупно	18	24	1	29
Процент од укупног броја	12,2	16,3	4,5	17,7

Средства утрошена на ангажовање судских тумача – преводаца су у 2016. години просечно износила 301.548 динара, у 2017. години 244.634 динара, а у 2018. години 255.379 динара.

Чак 10 од укупно 18 судова није доставило податак о средствима потрошеним на преводилачке услуге. На основу доступних података можемо да закључимо да су, са изузетком Пријепоља, у којем је 2016. године утрошено око 2% укупног буџета на обезбеђивање могућности странкама да користе свој језик у поступцима, у свим осталим судовима, током три посматране године, проценти утрошених средстава за ову сврху веома ниски.

ОЦЕНА БРОЈА ДОСТУПНИХ СУДСКИХ ТУМАЧА У СУДОВИМА

Основни, виши и прекршајни судови задовољни су бројем доступних судских тумача – преводаца: чак 71% њих је одговорило да су потпуно задовољни, док проценат делимично задовољних износи 13. Они који су оценили да број судских тумача – преводаца на које судови могу да се ослоне није довољан, дату оцену су дали за албански, русински и словачки језик.

ОЦЕНА РАСПОЛОЖИВИХ СРЕДСТАВА У СУДОВИМА

На питање да оцене да ли су планирана материјална средства била довољна да се ангажују судски тумачи – преводиоци за све поступке у којима су били потребни, судови су дали следеће одговоре (подаци су изражени у процентима):

Табела 16

Одговори	2016	2017	2018
Апсолутно довољна	64,9	67,5	65,8
Делимично довољна	16,2	13,5	7,9
Апсолутно недовољна	2,7	2,7	7,9
Не могу да оцинем	16,2	16,2	18,4
Укупно	100	100	100

Незадовољство расположивим финансијским средствима за ангажовање судских тумача – преводилаца је са 2,7%, колико је износило у 2016. и 2017. години порасло на 7,9% у 2018. години. Ипак, велика већина је одговорила да су планирана средства била и више него довољна за коришћење језика националних мањина у судовима.

ОСНОВНА ЈАВНА ТУЖИЛАШТВА

У Републици Србији препознато је 19 јавних тужилаштава у којима је бар један језик националне мањине у службеној употреби.

На упитнике је одговорило 15 од укупно 19 јавних тужилаштава, те је стопа одговора била 79%.

У табели која се налази у наставку дати су одговори тужилаштава о језицима и писмима у службеној употреби и упоређени са званичним подацима до којих смо дошли на основу упоређивања статута ЈЛС и Закона о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава.

Табела 17

Седиште јавног тужилаштва	Језик и писмо у службеној употреби	Одговори јавних тужилаштва
Основно јавно тужилаштво у Бачкој Паланци	мађарски и словачки	словачки
Основно јавно тужилаштво у Бечеју	мађарски	нису одговорили на упитник
Основно јавно тужилаштво у Владичином Хану	бугарски	нема других језика у службеној употреби
Основно јавно тужилаштво у Врању	албански	нису одговорили на упитник
Основно јавно тужилаштво у Врбасу	мађарски и русински	мађарски и русински
Основно јавно тужилаштво у Вршцу	мађарски, румунски, чешки, словачки и македонски	мађарски, румунски, чешки и словачки
Основно јавно тужилаштво у Зрењанину	мађарски, румунски и словачки	нема других језика у службеној употреби
Основно јавно тужилаштво у Кикинди	мађарски	мађарски
Основно јавно тужилаштво у Лебану	албански	нема других језика у службеној употреби
Основно јавно тужилаштво у Новом Пазару	босански	нису одговорили на упитник
Основно јавно тужилаштво у Новом Саду	мађарски, русински и словачки	мађарски, русински и словачки
Основно јавно тужилаштво у Панчеву	мађарски, словачки и румунски	мађарски, словачки и румунски
Основно јавно тужилаштво у Пироту	бугарски	бугарски

Седиште јавног тужилаштва	Језик и писмо у службеној употреби	Одговори јавних тужилаштва
Основно јавно тужилаштво у Пријепољу	босански	босански
Основно јавно тужилаштво у Сенти	мађарски	нису одговорили на упитник
Основно јавно тужилаштво у Смедереву	мађарски и румунски	нема других језика у службеној употреби
Основно јавно тужилаштво у Сомбору	мађарски и словачки	мађарски, словачки и хрватски
Основно јавно тужилаштво у Сремској Митровици	словачки и русински	нема других језика у службеној употреби
Основно јавно тужилаштво у Суботици	мађарски, словачки, русински, црногорски и хрватски	мађарски, словачки, русински и хрватски

Од укупно 15 јавних тужилаштва која су одговорила на упитник, само њих шест је исправно навело језике који се налазе у службеној употреби на територији општина које тај орган покрива, што износи 40%.

Предузимање предистражних радњи и вођење истраге на језицима националних мањина

Током 2016. године није било доказних и других процесних и службених радњи у предистражном поступку које су предузете на језицима националних мањина који су у службеној употреби у јавном тужилаштву. Наредне, 2017. године предузета је једна радња, а 2018. године укупно три радње. Све четири наведене радње предузете су од Основног јавног тужилаштва у Кикинди, на мађарском језику.

У основним јавним тужилаштвима током три године није било кривичних пријава поднетих на језицима националних мањина који су у службеној употреби у јавном тужилаштву, као ни захтева осумњиченог да се истрага спроводи на овим језицима. Такође, ниједна истрага у овом временском периоду није спроведена на било ком језику изузев на српском.

Основно јавно тужилаштво у Новом Саду навело је да не располаже траженим подацима.

Коришћење језика националних мањина у предистражном поступку и истрази

Број захтева у предистражном поступку поднетих од осумњиченог или другог учесника поступка за употребу језика националне мањине који је у службеној употреби у јавном тужилаштву дат је у табели 18.

Табела 18			
Седиште	2016	2017	2018
Вршац	4	12	5
Кикинда	0	1	3
Укупно	4	13	8

Број предистражних радњи у којима је ангажован судски тумач – преводац за све језике националних мањина дат је у табели 19.

Табела 19			
Седиште	2016	2017	2018
Вршац	4	12	5
Зрењанин	3	5	1
Кикинда	0	1	3
Суботица	41	69	71
Укупно	48	87	80

Број предистражних радњи на језицима националних мањина повећан је у 2017. години. Основно јавно тужилаштво из Суботице је по овом питању било најактивније. Основна јавна тужилаштва у Зрењанину и Суботици нису навела да је било поднетих захтева, из чега можемо закључити да су и код ове појаве неуједначени подаци које тужилаштва скупљају и обрађују.

Током посматраног периода од осумњиченог или другог учесника у истрази нису поднети захтеви за употребу језика и писма националне мањине. Ипак, било је истрага у којима су ангажовани судски тумачи – преводиоци, што се може видети у табели 20.

Табела 20			
Седиште	2016	2017	2018
Сомбор	1	0	0
Суботица	5	6	9
Укупно	6	6	9

Основно јавно тужилаштво у Новом Саду је навело да не поседује тражене податке.

Број ангажованих судских тумача – преводилаца

Број ангажованих судских тумача за језике националних мањина у предистражним радњама је 2016. године износио 12, 2017. године 26, а 2018. године 17. Дати подаци за истрагу износе три за 2016. годину, два за 2017. годину и пет за 2018. годину.

Капацитети основних јавних тужилаштава

Број тужилаца/заменика јавних тужилаца у основним јавним тужилаштвима је 120, број тужилачких помоћника је 40, а број записничара 56.

Према подацима добијеним из тужилаштава, мађарски језик је матерњи трима особама које обављају тужилачку функцију, а румунски једној. Уједно, међу свим тужиоцима и заменицима само три познају стручну правну терминологију на неком од језика и писама националних мањина, и то сва три на мађарском језику. Нема тужилачких помоћника или записничара који познају стручну правну терминологију на било ком језику националне мањине.

Трошкови који по својој висини вишеструко одуарају од других тужилаштава пријављени су у Основном јавном тужилаштву у Сремској Митровици. Уколико се ово јавно тужилаштво искључи из анализе, под претпоставком да су под овим трошковима пријавили и неке друге јер не воде одвојено податке о утрошку

средстава за судске тумаче – преводиоце за језике националних мањина, добија се реалнији просек потрошње, који је у 2016. години износио 23.871 динара, у 2017. години 58.254 динара, а у 2018. години 36.834 динара. Изузев потрошње у Вршцу из 2017. године од 1,5% укупних средстава, издвајања за ову активност је била испод 1% годишњих буџета тужилаштва (удео у Сремској Митровици је био између 2% и 6%, у зависности од године).

ВИША ЈАВНА ТУЖИЛАШТВА

Међу вишим јавним тужилаштвима установљено је 12 оних у којима поред српског језика и писма постоје и други службени језици и писма.

Тражене податке је доставило 11 од укупно 12 виших јавних тужилаштва у којима су језици и писма националних мањина у службеној употреби.

Табела 21

Седиште јавног тужилаштва	Језик и писмо у службеној употреби	Одговори јавних тужилаштва
Више јавно тужилаштво у Врању	албански и бугарски	нема других језика у службеној употреби
Више јавно тужилаштво у Зрењанину	мађарски, румунски и словачки	мађарски, румунски и словачки
Више јавно тужилаштво у Лесковцу	албански	нема других језика у службеној употреби
Више јавно тужилаштво у Новом Пазару	босански	босански
Више јавно тужилаштво у Новом Саду	словачки, русински и мађарски	словачки, русински и мађарски
Више јавно тужилаштво у Панчеву	мађарски, румунски, словачки, чешки и македонски	мађарски, румунски, словачки, бугарски и македонски
Више јавно тужилаштво у Пироту	бугарски	нема других језика у службеној употреби

Седиште јавног тужилаштва	Језик и писмо у службеној употреби	Одговори јавних тужилаштва
Више јавно тужилаштво у Смедереву	мађарски и румунски	нема других језика у службеној употреби
Више јавно тужилаштво у Сомбору	мађарски, русински и словачки	мађарски, русински и словачки и хрватски
Више јавно тужилаштво у Сремској Митровици	словачки и русински	нема других језика у службеној употреби
Више јавно тужилаштво у Суботици	мађарски, словачки, русински, црногорски и хрватски	мађарски, словачки, русински и хрватски
Више јавно тужилаштво у Ужицу	босански	нису одговорили на упитник

Од укупно 11 виших јавних тужилаштва која су одговорила на достављени упитник, три су навела језике националних мањина који се налазе у службеној употреби на територији ЈЛС које потпадају под ингеренцију ових правосудних органа.

Предузимање предистражних радњи и вођење истраге на језицима националних мањина

Према подацима доступним из упитника, током посматраног периода није било поднетих захтева, предузетих доказних и других процесних и службених радњи у предистражном поступку, нити спроведених истрага на језицима националних мањина који су у службеној употреби у вишим јавним тужилаштвима.

Коришћење језика националних мањина у предистражном поступку и истрази

У посматраном периоду, поднет је само један захтев у предистражном поступку од стране осумњиченог или другог учесника поступка за употребу језика и писма националне мањине који су у службеној употреби у јавном тужилаштву. Захтев је поднет 2018. године у Вишем јавном тужилаштву у Новом Саду. Биле су укупно три предистражне радње у којима је ангажован судски тумач – преводилац. Све радње су спроведене у 2017. години у споменутом државном органу.

Када говоримо о захтевима за употребу језика националних мањина у истрази, укупно их је поднето пет, и то у оквиру истог Вишег јавног тужилаштва у Новом Саду: један у 2017. години и четири у 2018. години. Број истрага у којима је ангажован судски тумач дат је у табели 22.

Табела 22

Седиште	2016	2017	2018
Врање	8	20	8
Зрењанин	6	7	5
Нови Пазар	0	1	1
Нови Сад	1	2	3
Панчево	0	0	1
Сремска Митровица	1	1	1
Укупно	16	31	19

Опет је приметна иста пракса да је у више предистражних радњи и истрага коришћен језик националних мањина, но што је било поднето захтева. Дати показатељ нам још једном указује на чињеницу недовољно систематског прикупљања података, где поједина виша јавна тужилаштва воде евиденцију о поднетим захтевима, а нека не.

Број ангажованих судских тумача – преводаца

У предистражном поступку 2016. године ангажован је само један судски тумач за језике националних мањина, годину дана касније била су ангажована двојица, док су 2018. године ангажована четири судска тумача. Дати подаци за истрагу износе 18 за 2016. годину, 30 за 2017. годину и 37 за 2018. годину.

Капацитети виших јавних тужилаштава

Број тужилаца/заменика јавних тужилаца који је тренутно ангажован у вишим јавним тужилаштвима у којима постоје други језици у службеној употреби износи 77, број тужилачких помоћника је 31, а број записничара 31.

У табели испод представљени су одговори на питања о томе колико тужилаца, заменика јавних тужилаца, тужилачких помоћника и записничара у тим тужилаштвима познаје језике и писма националних мањина.

Табела 23

Језик	Јавни тужиоци/ заменици чији је то матерњи језик	Јавни тужиоци/ заменици који познају правну терминологију на том језику	Тужилачки помоћници који познају терминологију на том језику	Записничари који познају терминологију на том језику
албански	0	0	0	0
босански	3	5	3	2
бугарски	1	1	0	0
мађарски	1	1	0	0
македонски	0	0	0	0
румунски	0	0	0	0
русински	0	0	0	0
словачки	2	0	0	0
хрватски	1	0	0	1
црногорски	0	0	0	0
чешки	0	0	0	0
Укупно	8	7	3	3
Процент од укупног броја	10,4	9,1	9,7	9,7

Виша јавна тужилаштва су наводила да има највише говорника босанског језика јер су свим тужиоцима и заменицима по аутоматизму приписали знање правне терминологије на овом језику. Поред тога, постоје само још два јавна тужиоца/заменика тужиоца који познају стручну правну терминологију на осталим мањинским језицима (један на бугарском, а један на мађарском језику), што говори о релативно слабој ангажованости тужилаца/заменика са оваквим језичким вештинама.

Средства утрошена на ангажовање судских тумача – преводаца су у 2016. години просечно износила 77.569 динара, у 2017. години 73.658 динара, а у 2018. години 106.735 динара.

Велики број виших јавних тужилаштава није доставио податке везане за трошење финансијских средстава. Ипак, на основу достављених износа, можемо закључити да су издвајања за ову активност била испод 1% њихових годишњих буџета.

ОЦЕНА БРОЈА ДОСТУПНИХ СУДСКИХ ТУМАЧА У ЈАВНИМ ТУЖИЛАШТВИМА

Основна и виша јавна тужилаштва задовољна су бројем доступних судских тумача – преводаца: чак 75% њих је одговорило да су потпуно задовољни, док проценат делимично задовољних износи 22%. Само једно јавно тужилаштво је имало примедбу на број доступних судских тумача и то везано за бугарски језик.

ОЦЕНА РАСПОЛОЖИВИХ СРЕДСТАВА У ЈАВНИМ ТУЖИЛАШТВИМА

На питање да оцене да ли су планирана финансијска средства била довољна да се ангажују судски тумачи – преводиоци за све предистражне радње и истраге, тужилаштва су дала следеће одговоре:

Табела 24 – изражено у %

Одговори	2016	2017	2018
Апсолутно довољна	47,4	50	52,4
Делимично довољна	31,6	30	28,6
Апсолутно недовољна	5,3	5	4,8
Не могу да оценим	15,8	15	14,3
Укупно	100	100	100

Незадовољство одвојеним материјалним трошковима за ангажовање судских тумача – преводилаца је готово константно и износи око 5%. Већина је одговорила да су планирана средства била довољна за коришћење језика националних мањина у јавним тужилаштвима.

МАТЕРЊИ ЈЕЗИК НОСИЛАЦА ПРАВОСУДНИХ ФУНКЦИЈА

У оквиру преговарачког поглавља 23 и припадајућег Акционог плана из којег је поникао Акциони план за остваривање права националних мањина указано је на потребу веће заступљености припадника мањинских заједница у правосуђу. Разлог овом захтеву лежи не само у тежњи ка *равномерној заступљености националних мањина*, већ је важно и за ефективније спровођење законских одредби и зајемчених права грађана из мањинских заједница који не разумеју језик поступка.

Закони и подзаконски акти који се односе на избор судија и носилаца јавнотужилачких функција прописују да ће се приликом избора „[водити] рачуна о националном саставу становништва, одговарајућој заступљености припадника националних мањина и познавању стручне правне терминологије“ на језику националне мањине који је у службеној употреби у органу поступка,¹⁵ али не постоје нормативно-оперативна решења којима би се развила ова формулација.

Потребно је постићи *одговарајућу* заступљеност (што није исто што и *сразмерна*

¹⁵ Члан 46. Закона о судијама, члан 68. Закона о уређењу судова (ЗоУС), члан 3. Правилника о критеријумима и мерилима за оцену стручности, способности и достојности за избор судије на сталној судијској функцији у други или виши суд и о критеријумима за предлагање кандидата за председника суда, члан 82. Закона о јавним тужилаштвима (даље: ЗЈТ).

заступљеност која се појављује у неким другим прописима) кроз утврђивање познавања стручне правне терминологије одређеног језика националне мањине. Међутим, не постоје мерила за постизање одговарајуће заступљености, нити је предвиђено како ће се утврдити специфично знање правне терминологије. Провера знања стручне правне терминологије је од суштинског значаја за постизање квалитета рада носилаца правосудних функција, а што директно утиче и на остваривање права припадника националних мањина и вођење поступка на њиховом језику. Припадници националне мањине не морају нужно да владају правном материјом и терминологијом на језику националне мањине. Управо из ових разлога смо желели да утврдимо да ли на системском нивоу постоје решења за оспособљавање стручних кадрова на језицима националних мањина, о чему ће бити више речи у наредном поглављу.

Високи савет судства и Државно веће тужилаца воде лични лист за сваког судију, односно носиоца јавнотужилачке функције, судију поротника и запосленог у суду и тужилаштву. Међутим, законом није предвиђено да лични лист садржи податке о националној припадности.¹⁶ Једини податак за који постоји правни основ обраде податка а који има везе са одређеном националном мањином јесте податак из личног листа који се односи на знање страних језика. Ипак, такав податак не указује на знање језика националне мањине. Стога би требало водити евиденцију о владању стручном терминологијом на језицима националних мањина, а не само на страним језицима, како би се уочили недостаци и брзо реаговало у решавању датог проблема.

У будућности треба размислити на који начин може да се обезбеди избор судија и тужилаца који ће се заснивати на меритократији, односно на одабиру најбољих кандидата на основу дефинисаних критеријума, али који ће узимати у обзир познавање правне терминологије на језику националне мањине, како би могли да квалитетније пружају услуге.

16 Више о томе: чл. 72.-73. ЗоУС.

ПРАВНА ТЕРМИНОЛОГИЈА НА ЈЕЗИКУ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

Проблематици правне терминологије језика националне мањине можемо приступити из неколико углова који се међусобно преплићу. Пре свега, правна терминологија се тиче језичких израза садржаних у прописима који су употребљени приликом превођења на језик националне мањине. Веома је важно да је пропис правилно и прецизно преведен са српског језика и писма на језик националне мањине. Правилно и прецизно превођење обезбеђује правну сигурност и извесност у изналажењу правог смисла правне норме преведене на језик и писмо националне мањине и правилне примене права.

Поред тога, потребно је да преводиоци, односно судски тумачи за језике националних мањина познају специфичну правну терминологију како би правилно и прецизно обављали превођење у поступку.

Други угао посматрања проблематике правне терминологије тиче се стицања специфичних језичких знања од стране носилаца правосудних функција и запослених у правосудју. Да би се омогућило ефикасно спровођење поступака који се воде на језицима националних мањина, и коришћење језика националних мањина у поступку, неопходно је да кандидати за судију или јавног тужиоца буду у прилици да уче и науче одговарајућу правну терминологију на језику националне мањине. Стицање правно-лингвистичких знања може се остварити на различите начине. У овом раду ми ћемо се укратко осврнути на ову проблематику из два угла: прво, стицање знања, односно учење правне терминологије на правним факултетима; и друго, стручно усавршавање носилаца правосудних функција и запослених – учење правне терминологије на језику националне мањине на Правосудној академији. Стицање правно-лингвистичких знања на језицима националних мањина који су у службеној употреби у Републици Србији треба да буде омогућено и другим носиоцима правосудних функција и запосленима у правосудним органима без обзира на њихову националну припадност.

Трећи угао гледања односи се на коришћење услуга преводилаца и судских тумача за превођење на језике националних мањина.

ПРЕВОЂЕЊЕ ПРОПИСА НА ЈЕЗИК НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

Правилно и прецизно превођење обезбеђује правну сигурност и извесност у изналажењу правог смисла преведене правне норме приликом њене примене.

Законска формулација је да постоји обавеза превођења *најзначајнијих закона Републике Србије чији се предмет уређивања у целини или највећим делом односи на остваривање права националних мањина или који садрже одредбе које се односе на остваривање права и слобода националних мањина, односно уређују друштвене односе који су од посебног значаја за националне мањине* (нпр. од Закона о заштити права и слобода националних мањина до Закона о општем управном поступку).

Међутим, може се појавити дилема какав *јавни значај има објављен превод законског текста приликом примене јојиса? Ко одређује шта сада у корис најзначајнијих јојиса који ће се преводити на језик и јисмо националне мањине? Ко је у обавези да обезбеди преводе тих јојиса на језике националних мањина? Какав стварни ефекат ће превод тих јојиса имати на остваривање њихових грађанских и мањинских права?* Приликом тумачења прописа и примене различитих метода тумачења, орган поступка може доћи у ситуацију да различито одреди значење неког правног појма садржаног у преведеном законском тексту од оног у изворном. Стога је веома важно, ради постизања правне сигурности и извесности у примени права, постићи исправност и прецизност у поступку превођења законског текста са језика на којем је законски текст настао на неки други језик.

СТИЦАЊЕ ЗНАЊА ПРАВНЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ НА ЈЕЗИКУ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

Познавање правне терминологије на језицима националних мањина од судија и носилаца јавнотужилачке функције од суштинског је значаја за грађане из мањинских заједница јер им се тако гарантује једноставност и ефикасност при предузимању процесних радњи у којима учествују.

У циљу утврђивања могућности за стицање знања правне терминологије на језицима националних мањина спроведена је деск анализа. Најпре су излистане високошколске установе на којима се преносе знања везана за право, а затим је истражено

да ли и у којој мери ове установе развијају активности на стицању знања правне терминологије на језицима и писмима националних мањина.

Списак акредитованих високошколских установа на којима се предају правне науке настао је на основу документа *Националног тела за акредитацију и проверу квалитета у високом образовању Србије*.¹⁷ Овај документ садржи попис акредитованих високошколских установа на територији Републике Србије. Установљено да у Србији постоји 6 државних и 10 приватних високошколских установа на којима се изучавају правне науке. Списак је дат у табелама испод.

Табела 25

ДРЖАВНЕ ВИСОКОШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ				
Бр.	Универзитет	Факултет	Место	Интернет страница
1.	Универзитет у Београду	Правни факултет	Београд	http://www.ius.bg.ac.rs/
2.	Универзитет у Новом Саду	Правни факултет	Нови Сад	http://www.pf.uns.ac.rs/
3.	Универзитет у Нишу	Правни факултет	Ниш	http://www.prafak.ni.ac.rs
4.	Универзитет у Крагујевцу	Правни факултет	Крагујевац	http://www.jura.kg.ac.rs
5.	Државни универзитет у Новом Пазару	Департман за правне науке	Нови Пазар	http://www.dunp.np.ac.rs/pravnenauke/
6.	Универзитет у Приштини	Правни факултет у Косовској Митровици	Косовска Митровица	https://pra.pr.ac.rs/
		Високошколска јединица Врање	Врање	https://pra.pr.ac.rs/visokoskolska-jedinica u vranju/

17 <https://www.nat.rs/ishodi-akreditacije-i-spk/>

Табела 26

ПРИВАТНЕ ВИСОКОШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ				
Бр.	Универзитет	Факултет	Место	Интернет страница
7.	Универзитет Едуконс	Факултет за европске правно-политичке студије	Нови Сад	http://www.fepps.edu.rs
8.	Универзитет Сингидунум	Факултет здравствених, правних и пословних студија у Ваљево – Студијски програм Пословно право	Ваљево	http://fzp.singidunum.ac.rs/osnovne-akademske-studije-poslovno-pravo/
		Високо-школска јединица Шабац	Шабац	
9.	Универзитет Унион	Факултет за правне и пословне студије др Лазар Вркатић у Новом Саду	Нови Сад	http://www.flv.edu.rs/ http://www.flv.edu.rs/1/pravo.html
		Високошколска јединица Ниш	Ниш	
10.	Универзитет „Унион-Никола Тесла“	Факултет за пословне студије и право у Београду	Београд	http://www.fpsp.edu.rs/pravo/
	(придружени члан)	Високошколска јединица Трстеник	Трстеник	
11.	Универзитет „Унион-Никола Тесла“	Пословни и правни факултет Београд	Младеновац	http://www.ppf.edu.rs/

ПРИВАТНЕ ВИСОКОШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ				
Бр.	Универзитет	Факултет	Место	Интернет страница
12.	Универзитет „Унион-Никола Тесла“	Факултет за право, безбедност и менаџмент „Константин Велики“	Ниш	http://konstantinveliki.edu.rs/
		Високошколска јединица Београд	Београд	
13.	Универзитет Унион	Правни факултет	Београд	http://pravnifakultet.rs/
14.	Универзитет Привредна академија	Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду	Нови Сад	http://www.pravni-fakultet.info/
		Високошколске јединице	Београд, Суботица, Шабац, Ниш	http://www.pfnis.edu.rs/
15.	Универзитет Џон Незбит Мегатренд универзитет у Београду	Факултет за право, јавну управу и безбедност (појављује се и као Правни факултет, некадашњи Факултет за државну управу и администрацију)	Београд	http://megatrend.edu.rs/sr/pravni-fakultet/
16.	Интернационални универзитет у Новом Пазару	Правне науке	Нови Пазар	http://uninp.edu.rs/pravne-nauke/

Детаљном анализом наставних програма уочено је да ни у једној од 16 високошколских установа не постоји предмет који би на посебан начин обрађивао стручну правну терминологију на језицима и писмима националних мањина. На факултетима се организује укупно 41 курс енглеског, француског, немачког, италијанског и руског језика, а њихови циљеви, трајање, године на којима се уводе и обавезност варирају. Поред учења правне терминологије на страним језицима, стицање знања на језицима националних мањина није омогућено на факултетима у Републици Србији.

На правним факултетима 19 курсева је обавезно, док су 22 курса изборна. У само осам курсева фокус је на стручној правној терминологији, а поред тога шест курсева је конципирано да студентима обезбеди само опште знање, девет курсева се односи на пословни ниво језика, а за чак 18 курсева нема спецификације о томе како је курс конципиран. И на приватним и на државним факултетима доминирају предмети у оквиру којих се учи енглески језик.

Законом о Правосудној академији основана је академија у чијем делокругу је, поред осталих послова, организовање и спровођење пријемних испита, почетних обука, сталних обука, стручног усавршавања судија и тужилаца, судског и тужилачког особља. Приступом електронској страници Правосудне академије утврђено је да не постоје програмске активности које се односе на стицање знања језика и писама националних мањина који су у службеној употреби у правосудним органима у Републици Србији, као и стручног усавршавања у области правне терминологије на језицима националних мањина (<https://www.pars.rs/sr/>).

Из спроведене анализе можемо закључити да у оквиру високог образовања у Републици Србији није уведена могућност похађања курсева на којима се учи правна терминологија на језицима националних мањина који су у службеној употреби у Републици Србији.

ПРЕВОДИЛАЦ ЗА ЈЕЗИК НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

У Републици Србији поступак постављања сталних судских тумача – сталних судских преводаца уређен је Правилником о сталним судским тумачима.¹⁸

Услове које једно лице треба да испуњава да би могло да буде постављено за преводиоца можемо поделити на опште и посебне:

- (1) Општи услови су следећи: високо образовање и да испуњава законом прописане услове за запослење као државни службеник (упућује на услове заснивања радног односа државних службеника према Закону о државним службеницима).
- (2) Посебни услови су: да има одговарајуће високо образовање за одређени страни језик или да поседује потпуно знање језика са кога преводи и на који преводи усмени говор или писани текст; да познаје правну терминологију која се користи у језику са кога се преводи или на који се преводи; да има најмање пет година искуства на преводачким пословима. Ради провере наведених услова министар образује комисију. Лице се поставља за преводиоца решењем министра. Виши суд објављује листу преводаца за своје подручје.

Из правила садржаних у Правилнику произлази да за избор судских тумача није потребно да је лице стекло високо образовање за одређени језик. Правилником је омогућено да сва лица која, поред општих услова, поседују потпуно знање језика са кога преводе и на који преводе усмени говор или писани текст могу бити изабрана за судског тумача. Такво решење је у начелу добро, јер омогућава бављење професијом судског тумача свим оним лицима која владају језиком, пре свега стручном правном терминологијом. Међутим, питање је која су то мерила за оцену потпуног знања језика и који су то критеријуми познавања правне терминологије од стране кандидата за судске тумаче. Поменути правилником ова питања нису уређена.

18 Постојање потребе за преводиоцима за одређене стране језике председници судова достављају министарству надлежном за правосуђе. Министар надлежан за правосуђе на предлог једног или више председника виших судова најмање једном годишње објављује оглас за постављање преводаца у Службеном гласнику и у једном од штампаних медија у Републици Србији.

Правилник о сталним судским тумачима не прави разлику између страних језика и језика националних мањина. Наиме, језици националних мањина, који су у службеној употреби у Републици Србији, не могу бити квалификовани као страни језици.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА И ПРЕПОРУКЕ

Мање од 50% правосудних органа који су одговорили на упитнике има правилна сазнања о језицима и писмима националних мањина који су у службеној употреби на њиховом подручју. Јасан увид у то који су језици и писма у службеној употреби у органу поступка неопходан је услов који омогућава да припадници националних мањина остваре своја права. Истраживање је показало да тај услов није задовољен.

Поред тога, на основу добијених идентичних одговора на питања која истражују праксе вођења поступака на језицима националних мањина и коришћења језика и писама националних мањина у поступку, јавља се дилема да ли правосудни органи праве разлику између ова два начина остваривања права националних мањина.

Судским пословником је предвиђено да се посебно означавају предмети који су вођени на језицима националних мањина. Правосудни органи не воде посебну и детаљну евиденцију о подацима који се тичу службене употребе језика и писама у смислу правила садржаних у Закону о службеној употреби језика и писама.

Правилно и прецизно превођење обезбеђује правну сигурност и извесност у изналажењу правог смисла правне норме преведене на језик и писмо националне мањине и правилне примене права. Правилник о сталним судским тумачима не прави разлику између страних језика и језика националних мањина. Језик националне мањине који је у службеној употреби код органа поступка нема статус страног језика. За избор судских тумача није потребно да је лице стекло високо образовање за одређени језик. Правилником је омогућено да сва лица која, поред општих услова, поседују потпуно знање језика са кога преводе и на који преводе усмени говор или писани текст буду изабрана за судског тумача.

Право Републике Србије предвиђа превођење на језике националних мањина *најзначајнијих закона Републике Србије чији се њредмет и уређивања у целини или највећим делом односи на остваривање њрава националних мањина или који садрже одредбе које се односе на остваривање њрава и слобода националних мањина, односно уређују друштвене односе који су од њосебног значаја за националне мањине.* Цитирана законска одредба ствара основ да се велики број најразличитијих закона преведе на језик и писмо националне мањине. Ништа не стоји на путу да се под овим правилима подведу нпр. процесни закони (ЗКП, ЗПП, Закон о општем управом поступку, Закон о управним споровима и др.), а не само закони који се тичу положаја националних мањина. Приликом тумачења прописа и примене различитих метода тумачења, орган поступка може доћи у ситуацију да различито

одреди значење неког правног појма садржаног у законском тексту. Стога је веома важно, ради постизања правне сигурности и предвидивости у примени права, постићи исправност и прецизност у поступку превођења законског текста са српског језика на језик националне мањине. Међутим, не постоји адекватно системско решење у погледу превођења закона и других општих аката на језике и писма националних мањина који су у службеној употреби.

Систем високог образовања није предвидео учење правне терминологије на језицима и писмима националних мањина. Поред тога, систем стручног усавршавања носилаца правосудних функција и запослених у правосудју не предвиђа посебне програме учења и усавршавања у области правне терминологије на језицима и писмима националних мањина који су у службеној употреби.

Право Републике Србије прописује да је приликом избора и предлагања за избор судије, забрањена дискриминација по било ком основу. При избору и предлагању за избор судија води се рачуна о националном саставу становништва, одговарајућој заступљености припадника националних мањина и познавању стручне правне терминологије на језику националне мањине који је у службеној употреби у суду. Међутим, не постоје нормативно-оперативна решења која разрађују законску формулацију.

Истраживање је показало да расположива средства не представљају препреку у коришћењу језика националних мањина у поступку. Већина правосудних органа је одговорила да су им средства намењена ангажовању судских тумача – преводилаца била довољна. С обзиром на то да је удео ових трошкова у укупним трошковима, изузетно мали, верујемо да постоји простор за проширење примене праксе вођења поступака на језицима и писмима националних мањина, као и коришћење језика и писама националних мањина у поступцима пред правосудним органима.

Прейоруке

1. Правосудни органи и органи јединица локалних самоуправа би требало да на лако доступан и прегледан начин, и преко електронских страница, упознају грађане о језицима и писмима националних мањина који су у службеној употреби на њиховом подручју.
2. На нивоу правосудних органа стандардизовати прикупљање и обраду података о вођењу поступака на језицима националних мањина (нпр. број захтева за вођење, број одбијених захтева за вођење поступка на језику националне мањине, и сл.), података о коришћењу језика и писма националне мањине у поступку (нпр. број ангажованих судских тумача), као и других података чије прикупљање омогућава ефикасније праћење примене прописа о службеној употреби језика и писама националних мањина. Све податке је пожељно прикупљати према врсти поступка, према језицима националних мањина који су у службеној употреби и то за извештајни период од годину дана.
3. Организовати посебне тематске скупове са представницима правосудних органа у погледу подизања свести и знања о примени Закона о службеној употреби језика и писама.
4. Прописати за судске тумаче – преводиоце мерила за оцену знања језика и писама националних мањина који су у службеној употреби, укључујући правну терминологију.
5. У складу са јавним овлашћењима дефинисаним у Закону о националним саветима националних мањина, ова тела би требало да утврде које законе би требало превести на језике националних мањина. Предлоге за преводе релевантних закона доставити Министарству државне управе и локалне самоуправе, као органу надлежном за националне савете националних мањина.
6. Правни факултети и Правосудна академија би требало да у оквиру наставног програма организују наставу ради стицања знања (и стручног усавршавања) студената права (будућих правника) и носилаца правосудних функција и запослених у правосудним органима у области правне терминологије на језицима националних мањина. Учење правне терминологије би могло да се уведе на факултете кроз измене наставног програма и

увођење часова, или установљавањем лектората. Нарочиту пажњу обратити на стицање знања правне терминологије на албанском и мађарском језику будући да је реч о језицима који су широко распрострањени и заступљени, а суштински другачији од српског као званичног језика. На тај начин ће се смањити потреба за преводачким услугама чиме ће процеси бити знатно убрзани. Буџетска средства која се опредељују за ове сврхе могу бити коришћена за друге потребе, чиме ће се створити услови за стварање одрживог система.

7. Разрадити подзаконске акте који се тичу избора у правосуђу како би се омогућио равномернији састав у правосуђу са видљивим бројем судија и тужилаца који потичу из мањинских заједница и који владају правном терминологијом на језицима националних мањина како би се обезбедила ефикаснија употреба мањинских језика у судским поступцима.
8. Исто се односи и на запошљавање судског особља.
9. Државно веће тужилаца и Високи савет судства би требало да утврде мерило и дефинишу објективан начин утврђивања знања правне терминологије на језику националне мањине.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

347.973(497.11)
342.725:347.9(497.11)

ДЕЈАНОВИЋ, Предраг, 1974-

Употреба језика и писама националних мањина у судовима и тужилаштвима у Републици Србији / [Предраг Дејановић, Дуња Полети Ћосић]. - Београд : Мисија ОЕБС-а у Србији, 2020 (Београд : Jovšić Printing Centar). - 55 стр. : табеле ; 24 cm

Тираж 300. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-6383-096-7

1. Полети Ћосић, Дуња, 1984- [аутор]

а) Право на употребу језика -- Националне мањине -- Србија б) Језик судских поступака -- Србија

COBISS.SR-ID 19253257